

Filip Nawrot
Uniwersytet Śląski
Katowice

Włoskie prawo środowiska

Wstęp

W polskiej literaturze prawniczej prawo włoskie nie jest zbadane i opracowane w takim stopniu jak porządki prawne innych państw. Nie inaczej sytuacja kształtuje się w przypadku tej dziedziny prawa włoskiego, jaką jest prawo ochrony środowiska. Jednak w ostatnich latach sytuacja uległa zmianie i pojawiło się kilka prac dotyczących tej właśnie materii. Wskazać tu należy przede wszystkim na bardzo ważne i cenne dla prowadzenia badań naukowych w tym zakresie opracowanie włoskiego kodeksu środowiskowego¹, przygotowane przez K. Szumę i B. Rakoczego². Wymienić również można inne teksty autorstwa K. Szumy, m.in.: *Przegląd piśmiennictwa włoskiego w zakresie regulacji prawnych dotyczących gospodarowania odpadami*³.

W pierwszej części artykułu poczynione zostaną uwagi dotyczące nazwy omawianej dyscypliny w Republice Włoskiej. W dalszej kolejności przedstawiony zostanie katalog podstawowych źródeł włoskiego prawa środowiska. W trzeciej części zostaną ukazane wybrane zasady włoskiego prawa środowiska, a w części ostatniej zaprezentowany będzie rozwój ustawodawstwa dotyczącego form ochrony przyrody w Republice Włoskiej i pokrótce zostaną omówione poszczególne ich rodzaje.

¹ Codice dell'ambiente, Decreto legislativo, 3 aprile 2006 n. 152, Norme in materia ambientale (G.U. 14.04.2006, nr 88), dalej: cod.amb.

² B. RAKOCZY, K. SZUMA: *Norme in materia ambientale — Codice dell' ambiente. Włoski kodeks środowiskowy*. Warszawa 2013.

³ K. SZUMA: *Przegląd piśmiennictwa włoskiego w zakresie regulacji prawnych dotyczących gospodarowania odpadami*. „Przegląd Prawa Ochrony Środowiska” 2011, nr 1(5).

Prawo środowiska czy prawo ochrony środowiska?

W polskiej doktrynie pojawił się postulat zmiany nazwy dyscypliny z „prawa ochrony środowiska” na „prawo środowiska”⁴. Jest to związane z faktem, że ochrona środowiska jest tylko jednym z aspektów, którym zajmuje się ta dziedzina. Jak zauważa G. Dobrowolski, prawo często pozwala, przy spełnieniu odpowiednich warunków, na „niszczenie” środowiska w związku z korzystaniem z niego⁵. Obecna nazwa w pewnym sensie wprowadza w błąd co do problematyki, którą reguluje prawo środowiska, dlatego właśnie pojawił się postulat wykreślenia z nazwy wyrazu „ochrona”.

W prawie włoskim nazwa dziedziny zajmującej się środowiskiem brzmi *diritto dell'ambiente*, co można przetłumaczyć właśnie jako „prawo środowiska”. Brakuje w nazwie pojęcia „ochrona”, ale oczywiście ochrona środowiska i jego poszczególnych elementów jest jednym z zadań włoskiego prawa środowiska.

Podkreślenia wymaga, że w systemie włoskim nie ma *expressis verbis* wyrażonej definicji legalnej środowiska, ani też jego ochrona nie jest wyraźnie zagwarantowana przez włoską Konstytucję. Jednak potwierdzenie konstytucyjnej gwarancji ochrony środowiska można znaleźć w orzeczeniu włoskiego Sądu Konstytucyjnego, w którym stwierdza on, że we włoskim systemie prawnym troska o środowisko wynika z konstytucyjnych zasad i jest wartością podstawową oraz bezwzględna⁶.

Z kolei definicję środowiska można wyinterpretować z definicji pojęcia „wpływ na środowisko” znajdującej się w art. 5 pkt c. *cod.amb.* Zgodnie z nią wpływ na środowisko to zmiana jakościowa i/lub ilościowa, bezpośrednia i pośrednia, krótkoterminowa i długoterminowa, stała i czasowa, indywidualna i zbiorcza, pozytywna i negatywna, mająca wpływ na środowisko, jako system relacji między człowiekiem a czynnikami naturalnymi, fizykochemicznymi, klimatycznymi, krajobrazowymi, architektonicznymi, kulturowymi, rolniczymi i gospodarczymi, istniejący w wyniku realizacji planów i programów lub projektów na różnych etapach ich budowy, eksploatacji i likwidacji. Wpływem na środowisko są również ewentualne awarie⁷. W drugiej części powyższej definicji można się właśnie dopatrzyć pośredniego wyjaśnienia pojęcia „środowiska” w prawie włoskim⁸.

⁴ Zob. więcej.: G. DOBROWOLSKI: *Kilka uwag na temat prawa środowiska*. W: *Prawo i polityka ochrony środowiska*. Red. A. BARCZAK A. OGOŃSKA. Szczecin 2016, s. 87—94; A. HABUDA: *Prawo ochrony środowiska czy prawo środowiska*. W: *Prawo...*, s. 73—85.

⁵ G. DOBROWOLSKI: *Kilka uwag...*, s. 89.

⁶ Sentenza della Corte Costituzionale del 30 dicembre 1987, n. 641, <http://www.cortecostituzionale.it/actionSchedaPronuncia.do?anno=1987&numero=641> [dostęp: 20.07.2017].

⁷ K. SZUMA. W: B. RAKOCZY, K. SZUMA: *Norme in materia ambientale...*, s. 17.

⁸ <http://www.ilnaturalista.it/la-definizione-di-ambiente.html> [dostęp: 20.07.2017].

Źródła włoskiego prawa środowiska

Kluczowym aktem prawnym we włoskim prawie środowiska jest wspomniany powyżej włoski kodeks środowiskowy. Co prawda włoski prawodawca nie posługuje się wprost terminem *codice*, co tłumaczy się właśnie jako „kodeks”, ale taką nazwą posłużyli się autorzy wspomnianego już opracowania oraz jest to nazwa powszechnie przyjęta we włoskim języku prawniczym. Poza tym, z racji na wagę tego aktu w systemie źródeł włoskiego prawa środowiska, jest to określenie jak najbardziej odpowiednie.

Kodeks środowiskowy reguluje dużą część zagadnień z zakresu prawa środowiska, ze względu jednak na ogromny zakres tej dziedziny niemożliwe jest zamieszczenie wszystkich regulacji w jednym akcie prawnym, dlatego pozostałe z nich znajdują się w aktach prawnych dotyczących poszczególnych działów prawa środowiska.

Włoski kodeks środowiskowy składa się z sześciu części, podzielonych na tytuły. *Część pierwsza* dotyczy zagadnień wspólnych i zasad ogólnych; *Część druga* jest poświęcona procedurom strategicznej oceny oddziaływania na środowisko, oceny oddziaływania przedsięwzięcia na środowisko i procedurom w sprawie zintegrowanego zapobiegania i ograniczania zanieczyszczeń. Z kolei w *Części trzeciej* znajdują się przepisy regulujące ochronę gleby i przeciwdziałanie suszy (walka z pustynnieniem), ochronę wód przed zanieczyszczeniami i zarządzanie zasobami wodnymi, zaś *Część czwarta* składa się z przepisów dotyczących zarządzaniem odpadami i rekultywacji terenów skażonych. *Część piąta* zawiera normy dotyczące ochrony powietrza i redukcji emisji do atmosfery, a ostatnia, szоста część poświęcona jest ochronie odszkodowawczej za szkody w środowisku.

Wśród ważniejszych aktów prawnych dotyczących poszczególnych dziedzin prawa środowiska należy wskazać m.in. na akty prawne regulujące dostęp do informacji o środowisku, czyli ustawę z dnia 7 sierpnia 1990 r. nowe przepisy postępowania administracyjnego i prawo dostępu do dokumentów o charakterze administracyjnym⁹ wraz z dekretem legislacyjnym z dnia 19 sierpnia 2005 r. o publicznym dostępie do informacji dotyczących środowiska¹⁰; ustawę ramową z dnia 21 listopada 2000 r., dotyczącą pożarów lasów¹¹; Kodeks dziedzictwa kulturowego i krajobrazu z dnia 22 stycznia 2004 r.¹²,

⁹ Legge 7 agosto 1990, n. 241, Nuove norme in materia di procedimento amministrativo e di diritto di accesso ai documenti amministrativi (G.U. 18.08.1990, nr 192).

¹⁰ Decreto legislativo 19 agosto 2005, n. 195, Attuazione della direttiva 2003/4/CE sull'accesso del pubblico all'informazione ambientale (G.U. 23.09.2005, nr 222).

¹¹ Legge 21 novembre 2000 n. 353, Legge-quadro sugli incendi boschivi (G.U. 30.11.2000, nr 280).

¹² Decreto legislativo 22 gennaio 2004 n. 42, Codice dei beni culturali e del paesaggio (G.U. 24.02.2004, nr 45).

dekret legislacyjny z dnia 18 maja 2001 r., dotyczący sektora leśnego¹³, a także na ustawę ramową z dnia 6 grudnia 1991 r., dotyczącą naturalnych obszarów chronionych¹⁴, oraz ustawę z dnia 31 grudnia 1982 r. o obronie morza, zawierającą przepisy o ochronie środowiska na obszarach morskich¹⁵. Na marginesie można wspomnieć, że włoskie ustawodawstwo dotyczące górnictwa opiera się w głównej mierze na rozporządzeniu królewskim z dnia 29 lipca 1927 r. o poszukiwaniu i wydobywaniu w kopalniach królestwa¹⁶, które zostało zaktualizowane i uporządkowane na mocy dekretu legislacyjnego z dnia 4 sierpnia 1999 r. Poza powyższe wskazane regulacje w tej materii obowiązują jeszcze szereg przepisów różnej rangi.

Pamiętać również należy, że część regulacji z zakresu prawa środowiska znajduje się w aktach o charakterze regionalnym, przyjmowanych przez władze poszczególnych jednostek podziału terytorialnego, jak np. ustawa lombardzka z dnia 2 lutego 2010 r. nr 5, regulacje w zakresie ocen oddziaływania na środowisko. Trzeba bowiem zaznaczyć, że zgodnie z art. 114 włoskiej Konstytucji¹⁷ Republika Włoch składa się z gmin, prowincji, miast metropolitalnych i regionów. Są to autonomiczne jednostki podziału administracyjnego¹⁸ i mają kompetencje do uchwalania aktów prawnych.

Zasady włoskiego prawa środowiska

Zasady włoskiego prawa środowiska znajdują się w pierwszej części włoskiego kodeksu środowiskowego, natomiast dwie ostatnie z poniżej wskazanych zasad są rozwinięte w innych aktach prawnych. Zasady te stanowią normy, które powinny mieć zastosowanie zarówno we wszystkich aktach nowelizujących kodeks środowiskowy, jak i we wszelkich aktach dotyczących środowiska¹⁹.

Wśród tych zasad można wymienić: zasadę nakazującą ochronę środowiska, zasadę zrównoważonego rozwoju, zasadę lojalności, zasadę współpracy, zasadę

¹³ Decreto legislativo 18 maggio 2001, n. 227, Orientamento e modernizzazione del settore forestale, a norma dell'articolo 7 della legge 5 marzo 2001, n. 57 (G.U. 15.06.2001, nr 149).

¹⁴ Legge 6 dicembre 1991, n. 394, Legge-quadro sulle aree protette (G.U. 13.12.1991, nr 83), dalej: ustawa z 1991 r.

¹⁵ Legge 31 dicembre 1982, n. 979/82 per la difesa del mare (G.U. 18.01.1983, nr 16).

¹⁶ Regio Decreto 29 luglio 1927, n. 1443, Norme di carattere legislativo per disciplinare la ricerca e la coltivazione delle miniere nel regno (G.U. del R.I. 23.08.1927, nr 194).

¹⁷ La Costituzione della Repubblica Italiana z dnia 22 grudnia 1947 r. (G.U. nr 298 ze zm).

¹⁸ W. ORŁOWSKI, W. SKRZYDŁO. W: *Ustroje państw współczesnych*. Red. W. SKRZYDŁO. Lublin 2010, s. 60—62.

¹⁹ K. SZUMA. W: B. RAKOCZY, K. SZUMA: *Norme in materia ambientale...*, s. 4.

pomocniczości oraz zasadę dostępu do informacji, a także zasadę udziału społeczeństwa w sprawach środowiskowych w celu współpracy.

Zasada nakazująca ochronę środowiska ustanawia obowiązek ochrony środowiska, ekosystemów naturalnych i dóbr kultury nie tylko przez instytucje publiczne i prywatne, ale także przez osoby fizyczne i prawne. Obowiązek ten powinien zostać osiągnięty za pomocą odpowiednich działań, zgodnych z zasadami ostrożności, zapobiegawczości, zasadą naprawy szkód u źródeł ich powstania oraz zasadą — zanieczyszczający płaci²⁰.

Zgodnie z zasadą zrównoważonego rozwoju każde działanie człowieka, mające znaczenie prawne w rozumieniu kodeksu środowiskowego, powinno być zgodne z omawianą zasadą w celu zapewnienia zaspokojenia potrzeb obecnych pokoleń, a także nie powinno wpłynąć na jakość życia i możliwości przyszłych pokoleń. Również organy administracji są zobowiązane do realizacji zasady zrównoważonego rozwoju i priorytetem dla nich powinna być aktywność, mająca na celu zapewnienie ochrony środowiska i dziedzictwa kulturowego. Dzięki niej wyważeniu powinno ulec korzystanie przez człowieka ze środowiska i powinna powstać równowaga między tym, co jest niezbędne dla realizacji potrzeb obecnych pokoleń, oraz tym, co pozostanie dla pokoleń przyszłych. Z tych relacji pomiędzy człowiekiem a środowiskiem można wywieść też zasadę solidarności. Istnieje ona, żeby chronić i poprawiać jakość środowiska — również tego, które będzie istniało w przyszłości²¹.

Kolejne dwie zasady: zasada pomocniczości i zasada lojalnej współpracy, są ściśle związane z podziałem administracyjnym Republiki Włoskiej. Wyrażają się one w tym, że kodeks określa minimalne warunki, które są konieczne do ochrony środowiska na terenie całego kraju, natomiast na podstawie tych zasad regiony oraz dwie autonomiczne prowincje (Trento i Bolzano) mogą zaostriżyć regulacje dotyczące ochrony środowiska. Przepisy mogą być zaostrzone, jeśli wymaga tego szczególna sytuacja na ich terytorium. Również zgodnie z tymi zasadami instytucje państwowe mogą podjąć działania w sprawach, w których ochrona i poprawa środowiska nie mogą być zrealizowane lub też nie są realizowane na niższych poziomach władzy terytorialnej. Zasady te dotyczą również stosunków pomiędzy regionami a mniejszymi jednostkami podziału administracyjnego²².

Na podstawie zasady dostępu do informacji, a także zasady udziału społeczeństwa w sprawach środowiskowych w celu współpracy, dostęp do tych informacji może mieć każdy, bez potrzeby wskazywania interesu prawnego²³. Kodeks środowiskowy odsyła w tej mierze do aktów prawnych wskazanych we wcześniejszej części artykułu.

²⁰ Ibidem, s. 5.

²¹ Ibidem, s. 6—7.

²² Ibidem, s. 8.

²³ Ibidem, s. 9.

Formy ochrony przyrody w Republice Włoskiej

Od początku XX w. we Włoszech rozwijało się zainteresowanie obszarami cennymi ze względów przyrodniczych, początkowo jednak obszary te były chronione ze względu na walory estetyczne, mniejszy nacisk kładziono podówczas na ochronę środowiska. Rozwój form ochrony przyrody nastąpił w dwudziestoleciu międzywojennym, wraz z powstaniem pierwszych parków narodowych²⁴. Po II wojnie światowej problematyka form ochrony przyrody była regulowana różnymi aktami o charakterze regionalnym, ale jednocześnie trwały prace nad stworzeniem przepisów o zasięgu krajowym²⁵.

Prace te zaowocowały uchwaleniem wspomnianej już ustawy z 1991 r. dotyczącej naturalnych obszarów chronionych. W prawie włoskim formy ochrony przyrody określa się terminem *aree naturali protette*, co można przetłumaczyć jako „naturalne obszary chronione”. Ustawa z 1991 r. reguluje podstawowe zasady dotyczące tworzenia, klasyfikacji i zarządzania tymi obszarami. Oficjalna lista obszarów chronionych, *L'Elenco ufficiale delle aree naturali protette*²⁶, jest prowadzona przez Ministero dell'Ambiente e del Territorio e del Mare (Ministerstwo Środowiska i Ochrony Terytorium i Morza). Zatwierdzanie tej listy leży w kompetencji *Apposito Comitato per le Aree Naturali Protette*, czyli Specjalnego Komitetu do spraw Naturalnych Obszarów Chronionych. W jego skład wchodzi ministrowie: środowiska, polityki rolnej, dziedzictwa kulturowego oraz infrastruktury i edukacji, a także sześciu prezydentów regionów lub prowincji autonomicznych, wybranych przez Stałą Konferencję na Temat Stosunków Między Państwem, Regionami oraz Prowincjami Autonomicznymi. Lista obszarów chronionych była jednak ostatnio aktualizowana w 2010 r. i nie uwzględnia później powstałych obszarów chronionych²⁷. Obecnie wszystkie obszary chronione zajmują 11% terytorium Republiki Włoskiej, a ich liczba wynosi ponad 1000.

Ustawa z 1991 r. wyróżnia następujące rodzaje naturalnych obszarów chronionych: *parchi nazionali* (parki naturalne); *parchi naturali interregionali* (parki naturalne międzyregionalne) i *parchi naturali regionali* (parki naturalne regionalne); *aree marine protette* (morskie obszary chronione), *riserve naturali statali* (rezerwaty państwowe) i *riserve naturali regionali* (rezerwaty regional-

²⁴ F. SAVASTANO. In: *Diritto dell'ambiente*. A cura di B. CARAVITA, L. CASSETTI, A. MORRONE. Bologna 2016, s. 253.

²⁵ G. DI PLINIO: *Diritto pubblico dell'ambiente e aree naturali protette: il dualismo giuridico dell'ambiente fra tutela comparativa e protezione integrale*. Torino 1994, s. 162—169.

²⁶ http://www.minambiente.it/sites/default/files/archivio/normativa/dm_27_04_2010.pdf [dostęp: 20.07.2017].

²⁷ F. SAVASTANO. In: *Diritto...*, s. 254.

ne); *zone umide* (obszary podmokłe) oraz *altre aree protette* (inne obszary chronione)²⁸.

Parki narodowe składają się z obszarów lądowych, rzek, jezior i obszarów morskich, które: a) zawierają jeden ekosystem (lub więcej ekosystemów), który jest bądź nietknięty przez człowieka, bądź też tylko częściowo znajdował się pod wpływem jego działalności, oraz b) zawierają jedną (lub więcej) fizyczną, geologiczną, geomorfologiczną bądź biologiczną formację o międzynarodowym lub narodowym znaczeniu; które to obszary, ze względu na walory naturalne, naukowe, estetyczne, kulturowe, edukacyjne i rekreacyjne wymagają interwencji państwa w celu ochrony tych terenów dla obecnych i przyszłych pokoleń²⁹. Parki narodowe tworzone są na mocy rozporządzenia Prezydenta Republiki Włoskiej (*Decreto del Presidente della Repubblica*), na wniosek Ministra Środowiska, po zasięgnięciu opinii władz regionu³⁰. Obecnie we Włoszech znajduje się 25 parków narodowych, powstałych w różnych okresach, z których pierwsze dwa, *Parco nazionale del Gran Paradiso* i *Parco nazionale d'Abruzzo, Lazio e Molise*, zostały utworzone w latach 1921—1923, a ostatni, *Parco nazionale dell'Isola di Pantelleria*, w 2016 r.³¹.

Parki regionalne i międzyregionalne to obszary lądowe, rzeki, jeziora i czasami przybrzeżne obszary morskie o dużej naturalnej i środowiskowej wartości, które tworzą pojedynczy i jednorodny system, który może przekraczać granice dwóch lub większej liczby regionów. Wartości, z powodu których zostają utworzone, mogą wynikać z naturalnych zasobów tego obszaru, z piękna krajobrazu lub z tradycji artystycznych i kulturowych mieszkańców³². Obecnie we Włoszech jest jeden park międzyregionalny i 145 parków regionalnych³³.

Morskie obszary chronione są tworzone na podstawie wspomnianej ustawy z 1982 r. o obronie morza oraz ustawy ramowej z 1991 r. Składają się one ze środowiska morskiego (czyli wody, dna i linii brzegowej), które ma duże znaczenie

²⁸ Ibidem, s. 153—254. Na temat naturalnych obszarów chronionych w Republice Włoskiej zob. więcej: *Aree protette: atti del convegno (Grado, 16 ottobre 2010)*. A cura di G. COCCO, L. DEGRASSI, A. MARZANATI. Milano 2011; *Parchi e aree naturali protette: ordinamenti e gestione*. A cura di G. CORDINI. Padova 2000; *Dizionario delle aree protette*. A cura di C. DESIDERI, R. MOSCHINI. Pisa 2010.

²⁹ G. DI PLINIO: *Diritto...*, s. 171.

³⁰ Zob. więcej m.in.: *I parchi nel terzo millennio. Ragioni e necessità delle aree naturali protette*. A cura di G. PIVA. Bologna 2005.

³¹ Aktualna lista parków narodowych w Republice Włoskiej na stronie: <http://www.parks.it/indice/PN/index.php> [dostęp: 20.07.2017].

³² G. DI PLINIO: *Diritto...*, s. 171.

³³ Aktualna lista parków regionalnych i międzyregionalnych w Republice Włoskiej znajduje się na stronie: <http://www.parks.it/indice/interregionali/index.php>, <http://www.parks.it/indice/PR/index.php> [dostęp: 20.07.2017].

ze względów naturalnych, geomorfologicznych, fizycznych i biochemicznych (ze szczególnym uwzględnieniem flory i fauny morskiej), a także ze względów naukowych, ekologicznych, kulturalnych, edukacyjnych i gospodarczych³⁴. Do tej pory zostało utworzonych 30 takich obszarów³⁵.

Rezerwaty naturalne to obszary lądowe, rzeki, jeziora i obszary morskie, które zawierają jeden lub więcej gatunków zwierząt lub roślin wymagających ochrony, lub też które zawierają jeden lub więcej ekosystemów, ważnych ze względu na bioróżnorodność lub zachowanie zasobów genetycznych³⁶. Rezerwaty naturalne mogą być albo państwowe, albo regionalne, co zależy od wagi naturalnych elementów, dla których zostały utworzone, a łącznie ich liczba wynosi 570. Rezerwaty państwowe tworzy się na podstawie rozporządzenia Ministra Środowiska i Ochrony Terytorium i Morza, po zasięgnięciu opinii władz regionu, na którego terytorium mają być utworzone. Klasyfikacja i utworzenie rezerwatów naturalnych o charakterze regionalnym należy do kompetencji poszczególnych regionów³⁷.

Obszary podmokłe o międzynarodowym znaczeniu składają się z obszarów bagien, moczarów, torfowisk lub wody, naturalnych bądź sztucznych, trwałych lub tymczasowych, które ze względu na cechy mogą zostać uznane za będące obszarami o międzynarodowym znaczeniu, na podstawie konwencji o obszarach wodno-błotnych, mających znaczenie międzynarodowe, zwłaszcza jako środowisko życiowe ptactwa wodnego, tzw. konwencji ramsarskiej³⁸.

Inne naturalne obszary chronione to obszary niemieszczące się w powyższych kategoriach. Dzieli się je na obszary zarządzane przez podmioty publiczne i prowadzone przez podmioty prywatne. Jako przykład można wskazać pomniki przyrody.

Oprócz tego we Włoszech funkcjonuje *Rete Natura 2000*, czyli Sieć obszarów Natura 2000. Tak jak we wszystkich krajach Unii Europejskiej obszary Natura 2000 dzielą się na: *Siti di Interesse Comunitario* (Obszary mające znaczenie dla Wspólnoty), *Zone Speciali di Conservazione* (Specjalne obszary ochrony siedlisk) i *Zone di Protezione Speciale* (Obszary specjalnej ochrony ptaków). Obecnie we Włoszech jest utworzonych ponad 1000 obszarów Natu-

³⁴ Zob. więcej: G. GARZIA: *Le aree marine protette: funzione amministrativa e nuovi strumenti per lo sviluppo sostenibile*. "Quaderni rivista giuridica dell'ambiente" 2011.

³⁵ Aktualna lista morskich obszarów chronionych w Republice Włoskiej znajduje się na stronie: <http://www.parks.it/indice/RM/index.php> [dostęp: 20.07.2017].

³⁶ G. Di PLINIO: *Diritto...*, s. 171.

³⁷ Aktualna lista rezerwatów państwowych i regionalnych w Republice Włoskiej znajduje się na stronie: <http://www.parks.it/indice/RS/index.php>, <http://www.parks.it/indice/RR/index.php> [dostęp: 20.07.2017].

³⁸ Konwencja o obszarach wodno-błotnych mających znaczenie międzynarodowe, zwłaszcza jako środowisko życiowe ptactwa wodnego, sporządzona w Ramsarze dnia 2 lutego 1971 r., Dz.U. 1978, nr 7, poz. 24. Na temat obszarów podmokłych zob. *Wetlandia: tradizioni, valori, turismi nelle zone umide italiane*. A cura di F.L. CAVALLO. Assago 2014.

ra 2000. Zajmują one około 19% powierzchni kraju i prawie 4% powierzchni obszarów morskich³⁹.

W ustawie z 1991 r. brakuje katalogu zakazów i nakazów obowiązujących na naturalnych obszarach chronionych. Znajdują się one w aktach o charakterze planistycznym, przyjmowanych dla poszczególnych obszarów chronionych. W parkach narodowych oraz w niektórych spośród parków regionalnych przyjmuje się *Piano del Parco* (plan parku). Określa on m.in. podział obszaru parku na 4 strefy, z różnym stopniem natężenia ochrony przyrody i dopuszczalności działalności człowieka na jego terenie. Dodatkowo w parkach narodowych tworzy się *Piano Pluriennale Economico e Sociale* (Długoletni plan ekonomiczny i socjalny) oraz *Regolamento del Parco* (regulamin parku). W parkach regionalnych, dla których nie sporządzono planu parku, przygotowuje się plan zarządzania obszarem parku⁴⁰.

Zakończenie

Podsumowując, przeprowadzona analiza pozwala nakreślić podstawy systemu włoskiego prawa środowiska. Co było widoczne, wiele rozwiązań i przepisów w prawie Republiki Włoskiej jest tożsamych z regulacjami polskimi. Wynika to w znacznej mierze z faktu przynależności obu państw do Unii Europejskiej. Włoski system form ochrony przyrody, po jego ostatecznym ukształtowaniu w latach 90., pozwala skutecznie chronić obszary cenne przyrodniczo. Zwrócić uwagę należy jednak też na pewne problemy, a mianowicie, że podobnie jak w Polsce, poszczególne obszary chronione powstawały w różnych okresach, a w początkowej fazie po przyjęciu ustawy z 1991 r. włoskie ministerstwo środowiska nie było przygotowane do postawionych przed nim zadań.

Widoczne są także różnice pomiędzy oboma porządkami prawnymi. We Włoszech spora część zadań z zakresu ochrony środowiska leży w kompetencji władz regionalnych. Pomimo podobieństw system form ochrony przyrody wykazuje także pewne odmienności, m.in. pod względem klasyfikacji, tworzenia i zarządzania nimi. Nieco inaczej wygląda katalog zasad oraz źródeł włoskiego prawa środowiska. Zaznaczyć należy, że ten artykuł jest tylko pewnym wprowadzeniem do problematyki włoskiego prawa środowiska, a w przyszłości nastąpi jego rozwinięcie. Wydaje się, że dalsze badania w tej materii mogą

³⁹ <http://www.minambiente.it/pagina/rete-natura-2000> [dostęp: 20.07.2017]; aktualna lista obszarów Natura 2000 w Republice Włoskiej na stronie: <http://www.parks.it/indice/rete.natura.2000/index.php> [dostęp: 20.07.2017].

⁴⁰ F. SAVASTANO. In: *Diritto...*, s. 257—258.

pozwolić na przeniesienie pewnych rozwiązań z prawa włoskiego do prawa polskiego i w efekcie do usprawnienia działania regulacji z zakresu prawa ochrony środowiska w Polsce.

Literatura

- Aree protette: atti del convegno (Grado, 16 ottobre 2010)*. A cura di G. COCCO, L. DEGRASSI, A. MARZANATI. Milano 2011.
- Di PLINIO G.: *Diritto pubblico dell'ambiente e aree naturali protette: il dualismo giuridico dell'ambiente fra tutela comparativa e protezione integrale*. Torino 1994.
- Dizionario delle aree protette*. A cura di C. DESIDERI, R. MOSCHINI. PISA 2000.
- DOBROWOLSKI G.: *Kilka uwag na temat prawa środowiska*. W: *Prawo i polityka ochrony środowiska*. Red. A. BARCZAK, A. OGOŃSKA. Szczecin 2016.
- GARZIA G.: *Le aree marine protette: funzione amministrativa e nuovi strumenti per lo sviluppo sostenibile*. "Quaderni rivista giuridica dell'ambiente" 2011.
- HABUDA A.: *Prawo ochrony środowiska czy prawo środowiska*. W: *Prawo i polityka ochrony środowiska*. Red. A. BARCZAK, A. OGOŃSKA. Szczecin 2016.
- I parchi nel terzo millennio. Ragioni e necessità delle aree naturali protette*. A cura di G. PIVA. Bologna 2005.
- ORŁOWSKI W., SKRZYDŁO W. W: *Ustroje państw współczesnych*. Red. W. SKRZYDŁO. Lublin 2010.
- Parchi e aree naturali protette: ordinamenti e gestione*. A cura di G. CORDINI. Padova 2000.
- RAKOCZY B., SZUMA K.: *Norme in materia ambientale — Codice dell' ambiente. Włoski kodeks środowiskowy*. Warszawa 2013.
- SAVASTANO F. In: *Diritto dell'ambiente*. A cura di B. CARAVITA, L. CASSETTI, A. MORRONE. Bologna 2016.
- SZUMA K.: *Przegląd piśmiennictwa włoskiego w zakresie regulacji prawnych dotyczących gospodarowania odpadami*. „Przegląd Prawa Ochrony Środowiska” 2011, nr 1(5).
- Wetlandia: tradizioni, valori, turismo nelle zone umide italiane*. A cura di F.L. CAVALLO. Assago 2014.

Filip Nawrot

Italian environmental law

Summary

The main aim of this paper is to present a catalogue of sources of Italian environmental law and legal rules concerning Italian environmental law.

Remarks about the name of this discipline in the Italian Republic are made in the first part of the paper. Afterwards the list of basic acts regulating environmental issues in Italy is demonstrated. In the third part author discusses catalogue of selected legal rules, and in the last part

development of the legislation concerning forms of nature conservations in the Italian Republic is presented and particular forms are shortly characterized.

Key words: environmental law, conservation, sources of law, legal rules, the Italian Republic

Филип Наврот

Итальянское право окружающей среды

Резюме

Целью настоящей статьи является представление основных источников и принципов итальянского права окружающей среды.

В первой части обсуждаются вопросы связанные с названием этой дисциплины в Итальянской Республике. Затем автор указывает каталог основных источников итальянского права окружающей среды. Третья часть посвящена некоторым принципам итальянского права окружающей среды, а последняя — развитию законодательства об формах охраны природы в Итальянской Республике, а также анализе их отдельных типов.

Ключевые слова: право охраны окружающей среды, охрана природы, источники права, принципы, Итальянская Республика